

KÖNYVSZEMLE

Dobos Csilla (szerk.)

Szaknyelvi kommunikáció

Miskolc: Miskolci Egyetem –
Budapest: Tinta Könyvkiadó,
2010. 460 p.

A Dobos Csilla által szerkesztett 460 oldalas tanulmánygyűjtemény a *Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához* 110. köteteként jelent meg. Huszonhat jeles magyar szerző huszonhárom tanulmányát tartalmazza, amelyek a címben foglalt témát több aspektusból taglalják azzal a szándékkal, hogy bemutassák a szaknyelvkutatás különböző területeit, és betekintést nyújtsanak a szakmai kommunikáció vizsgálatának kérdéskörébe. Az Előszóban olvasható célmegjelölés szerint a kötet azoknak az egyetemi hallgatóknak és doktoranduszoknak nyújt segítséget, akik tanulmányaik során szaknyelvkutatással foglalkoznak.

A szerkesztő a tanulmányokat két nagy egységbe rendezi: az első a *Szaknyelvkutatás*, a második a *Különböző szak- és tudományterületek nyelvhasználata* címet viseli. Kulcsfogalmak a *szaknyelv*, a *szaknyelvi kommunikáció*, a *szakmai kommunikáció*, a *szakmai nyelvhasználat*, a *szaknyelvi szöveg*, a *szakszöveg*. Az első rész a szerkesztő szavai szerint „a szaknyelvkutatás multidiszciplináris jellegét tükrözi” (7. o.), bemutatva a szaknyelvek vizsgálatával szoros kapcsolatban álló tudományterületek, így a lexikográfia, a terminológia, a szövegnyelvészet, a korpusznyelvészet, a stilisztika, a frazeológia adalékát a szakmai kommunikáció kutatásához. A kötet második részének tanulmányai az egyes szakterületekhez, szakmai tevékenységekhez kötődő kommunikáció jellemzőit taglalják. A paletta igen gazdag: az olvasó az orvosi szaknyelvtől kezdve a zene szaknyelvéig tizenkét szakmai tevékenységhez kötődő kommunikációt, illetve annak eszköztárát tanulmányozhatja.

Az ismertetés terjedelme nem teszi lehetővé, hogy mind a huszonhárom igényesen megírt tanulmányt bemutassam, ezért néhány fontosnak talált jellemző alapján átfogóbb ismertetésre törekszem.

A tanulmány érdemének tekintem, hogy a szerzők nagy súlyt fektetnek az általuk művelt területek *alapvető fogalmainak definiálására*, fogalomképzetének megismertetésére. Így a szűken vett definíción túl tágabb összefüggésekben ismerkedhetnek az olvasók

a szaknyelv, a regiszter (Kurtán Zsuzsa, Váradi Tamás – Héja Enikő, Dróth Júlia, Zimányi Árpád, Bodnár Ildikó, Rébék-Nagy Gábor),

a szakmai kommunikáció (Kurtán Zsuzsa),

a lexikográfia, szótár, szaklexikográfia, meta-szaklexikográfia (Muráth Judit),
a terminológia (Fischer Márta),

a szöveg, a szaknyelvi műfajok (Károly Krisztina),

a szaknyelvi szöveg (Dróth Júlia),

a nyelvi norma (Zimányi Árpád),

a szaknyelvi frazeológia, a kollokáció (Heltai Pál),

az orvosi szaknyelv (Demeter Éva),

a gazdasági szaknyelv (Abonczyné Mihályka Lívია),

a jogi szaknyelv, jogi nyelvészet (Dobos Csilla),

a rendészeti kommunikáció, rendészeti szaknyelv (Mátételkiné Holló Magdolna),

a diplomáciai nyelv, diplomáciai szaknyelv, diplomáciai kommunikáció (Mihalovics Árpád),

az európai uniós szaknyelv (Rádai-Kovács Éva),

a zenei szaknyelv, zenei szakszókincs (Bodnár Gábor),

a matematikai szaknyelv és szakszókincs (Czékman Orsolya),

az informatika szaknyelve (Kis Ádám – Kis Balázs),
a műszaki szaknyelv (Sturcz Zoltán),
a reklámkommunikáció (Márta Anette)

jelentésével, több esetben a tárgyalt fogalmak kialakulásával és fejlődésével is. Az olvasó számára minden bizonnyal izgalmas kaland ugyanannak a fogalomnak (például a *szaknyelv* fogalmának) megvilágítását több szerző tollából is tanulmányozni.

Az egyes tanulmányok *széles körű, klasszikussá vált és aktuális külföldi és hazai szakirodalmi alapokra* támaszkodnak, szinte körképet nyújtanak az érintett területek kutatásának jelenlegi állásáról. Legyen szó évtizedek óta kutatott területekről, mint maga a szaknyelv, vagy a műszaki tudományok nyelve, vagy a sokkal újabb keletű informatikai szaknyelvről, minden témakörben találunk az új évezredben publikált műveket. A széles és mély irodalmi merítés következménye az imponálóan *gazdag irodalomjegyzék*. Ez a fiatal kutatóknak különösen nagy segítséget nyújt, iránytűt ad a kezükbe a továbbhaladáshoz.

A tanulmánykötetet a különböző tartalmi nézőpontok felvállalása miatt *sokszínűség* jellemzi. Egyes témák, mint a rendészeti szaknyelv (Mátételkiné Holló Magdolna), a diplomáciai szakma nyelvhasználata (Mihalovics Árpád), az Európai Unió működésének fogalomköre (Rádai-Kovács Éva) vagy a zene szaknyelve (Bodnár Gábor) eddig kevés publikitást kaptak a hazai szakírásban, ezért méltán számíthatnak érdeklődésre. Azonban a sokkal gyakrabban taglalt problémák, mint a szaknyelvi szövegek fordítása (Dróth Júlia), a szaknyelv és a stilsztika kapcsolata (Bodnár Ildikó), a gazdasági szaknyelv (Ablonczyné Mihályka Lívia), a jogi szaknyelv (Dobos Csilla) szerzői is tudnak újat mondani, azon túlmenően, hogy rendszerbe foglalják a felvállalt téma lényegi ismérveit. A szaknyelvek és egyes új tudományterületek, mint a szövegnyelvészet (Károly Krisztina), a korpusznyelvészet (Várad Tamás és Héja Enikő), a lexikográfia (Muráth Judit) viszonyával fog-

lalkozó tanulmányok vagy a szaknyelvi frazeológia (Heltai Pál) nagyszerű távlatokat nyitnak meg a kutatói utánpótlás előtt. Örvendetes, hogy betekintés nyílik a határainkon túli szaknyelvművelés egyes kérdéseibe is. A szerkesztő érdeme, hogy a könyv e színeség ellenére is *egységes*: mentes az ellentmondásokról és zavart keltő elemektől.

A könyv használóit jó érzés töltheti el amitt is, hogy az igényes tartalom *igényes szövegszerkesztéssel, esztétikus formai megjelenítéssel* társul.

Fentebb a tanulmánygyűjtemény egyik érdemének neveztem, hogy a szerzők ügyelnek tárgyuk alapvető fogalomkészletének megismertetésére, azonban hiányolom a címben foglalt *szaknyelvi kommunikáció*, illetve a *szakmai kommunikáció*, a *szakmai nyelvhasználat* és a *szaknyelv*, a *szakszókincs* terminusok jelentésének és főként egymáshoz való viszonyának pontos bemutatását. Ezek olykor szinonimaként, máskor hasonló jelentésű, de valamely aspektust előtérbe helyező jelölőként szerepelnek. Kurtán Zsuzsa tanulmánya több szempontból pontosan leírja a *szakmai kommunikáció* és a *szaknyelv* értelmezhetőségét, azonban a *szaknyelvi kommunikáció*, illetve a *szakmai nyelvhasználat* fogalmakhoz való viszonyítást jelen írása nem tartalmazza. A fogalmak lehatárolása és pontos terminus technicusok alkotása minden tudományterületen gondok forrása, hiányuk folytonos nehézségeket, néha zűrzavart teremtet. A következetességet éppen egy a kutatói utánpótlásnak szánt műben lehet megalapozni. Ha ezt elmulasztjuk, újratermeljük a fogalmi pontatlanságot.

És ha már a fogalmak lehatárolásáról esik szó, magam a *Szakmai kommunikáció* címet adnám a kötetnek, minthogy értelmezésében a szakma(i) tevékenység) gyakorlásához kötődő, a szakmai tevékenységet lehetővé tevő *szakmai kommunikáció* tágabb jelentésű, mint a szaknyelv használatát előtérbe helyező *szaknyelvi kommunikáció*. A szakmai kommunikációban – egyetértve Kurtán Zsuzsával (13. o.) – olyan információk is közvetítődnek,

amelyek nyelvi eszközökkel nem, vagy nagyon körülményesen jeleníthetők meg. Márpedig a szaknyelvek kutatása magában foglalja például a vizuális és a verbális információközvetítés kapcsolatát is (lásd Márta Anette tanulmányát a kötetben).

Mínt hogy ugyanazok a fogalmak több tanulmányban több aspektusból megvilágítva is előfordulnak, jó szolgálatot tenne egy tárgy- és névmutató, amely segítené a gyorsabb tájékozódást. Hasonlóan hasznos lenne összegyűjteni a szakmai kommunikáció és a szaknyelvek hazai művelői publikációinak jegyzékét. Erre azért is nagy szükség van, mert számos konferenciakötet csak szűk körhöz jut el. Megtálalásukhoz irányt mutatna egy ilyen jegyzék.

A tanulmánykötet megjelentetésével a szerkesztő, a kiadó és természetesen a szerzők nem csupán hozzájárulnak a nyelvészet tanulmányozásához, hanem ösztönzést is adnak a kutatási csapásvonalakat egyelőre még csak kereső fiataloknak. A szakmai kommunikáció területén jártasabb kutatók pedig kiváló keresztmetszetet kapnak a hazánkban folyó munkákról.

Borgulya Ágnes

Csernicskó István, Fedinec Csilla,
Tarnóczy Mariann,
Vančoné Kremmer Ildikó (szerk.)
Utazás a magyar nyelv körül
Írások Kontra Miklós tiszteletére
Budapest: Tinta Könyvkiadó,
2010. 286 p.

A Kontra Miklós hatvanadik születésnapjára készült kötet magán viseli az efféle alkalmi írásgyűjtemények szokásos szerkesztési esetlegességeinek nyomait: szakmai újdonságokat tartalmazó kitűnő tanulmányok váltakoznak benne kevésbé kiérleltekkkel és lírai visszaemlékezésekkel. Egybefűzi őket szerzőiknek elkötelezettsége Kontra Miklós nyelvészeti élet-

műve és személye iránt. Személyének szól ez a radikális mellérendeléssel összeállított vi-rágcsokor: gólyahír és orchidea posztmodern kompozíciója.

A kötet harminchét közleményt tartalmaz, már szerzőik nevének felsorolása megtöltené a recenziót. Ezért csak néhány olyan írásra kívánok reflektálni, amelyek közvetlenül kapcsolódnak az ünnepelt tudományos tevékenységének egy-egy fontos területéhez, s amelyeknek kérdésfeltevését a szociolingvisztikára nézve gyümölcsözőnek tartom.

Cseresnyési László baráti szavai után Robert Phillipson és Tove Skutnabb-Kangas írása úgy köszöntik Kontrát, mint a nyelvi jogoknak – ennek a kivételes politikai relevanciájú szociolingvisztikai kutatási területnek – az elkötelezett harcosát, aki nagy szívóssággal és energikus szervező munkával hozott létre magyarországi és nemzetközi konferenciákat és köteteket. Kontrának kétségkívül elévülhetetlen érdemei vannak abban, hogy ma már néha a politikai szféra szereplői is megkérdéznak nyelvészeket nyelvpolitikai ügyekben, s nemcsak saját csalhatatlan intuíciójuk és pártédekeik vonzásában cselekszenek.

A személyes emlékezőseket követő fejezet az első olvasásra különösnek ható „nyelv és erkölcs” címet viseli. Lanstyák István írása Kontrának a nyelvművelés „érzelgős nyelvészetével” (Brassai Sámuel) szemben a nyelvi változatok szakszerű leírását követelményként állító publikációihoz kapcsolódik. *A moralizmus mint nyelvhelyességi ideológia* című írásában a magyarországi nyelvművelés gyakorlata mögött meghúzódó ideológiákat, vélekedéseket és hiedelmeket bontja ki és értelmezi. Lanstyák két gyakran használt nyelvművelő kézikönyv szócikkait elemzi, s a tanácsadó attitűdben a nevelő-, sőt vatesz-szerep jeleit találja meg, hiszen: „nyelvőreink nemcsak szakmailag érzik magukat alkalmasnak az ítélelhozatalra, hanem morálisan is” (59). A nyelvművelők által kárhoztatott formák, például az ún. *terpeszkedő kifejezések* használata alapján a használó (negatív) személyi-